

Protokol sexuality sociálních služeb APLA Jižní Čechy, z. ú.

Preambule

Sexualita je důležitá a nezbytná součást lidského života, která vede k pocitu vlastního sebeuvědomění, pocitu spokojenosti a naplnění. Každý člověk bez ohledu na věk nebo typ postižení má právo na prožití vlastní sexuality. Sexualitou zde nemyslíme jen sex, ale celkové vyjádření pohlavní identity jedince (např. skrze úpravu zevnějšku, oslovení, péče o sebe apod.).

Naším cílem je vytváření optimálních podmínek pro zdravý vývoj klientů i v této oblasti, který přispěje k jejich spokojenému a bezpečnému prožívání vlastní fyzičnosti, intimity a sebepojetí.

APLA Jižní Čechy, z. ú. se hlásí k deklaraci sexuálních práv podle World association for Sexual Health z roku 2014 (WAS, 2014). Respektujeme práva našich klientů, mezi které patří:

Právo na sexuální svobodu: Klient má možnost vyjádřit plně svůj vlastní sexuální potenciál s ohledem na sociokulturní zvyklosti, pravidla společenského chování, respektování práv druhých osob a platnou legislativu.

Právo na sexuální autonomii a bezpečnost tělesné sexuality: Klient má právo činit autonomní rozhodnutí o vlastním sexuálním životě v kontextu vlastní a sociální etiky. Pokud má klient potíže činit rozhodování, má právo na podporu vyjádření svého postoje v této oblasti.

Právo na sexuální soukromí: Klient má právo činit individuální rozhodnutí o chování v soukromí do té míry, do které nejsou dotčena práva jiných lidí.

Právo na sexuální rovnost: Klient je chráněn od všech forem diskriminace, vztahující se k sexualitě, pohlaví, sexuální orientaci, věku, rase, sociální třídě, tělesným či duševním vlastnostem.

Právo na sexuální rozkoš: Klient má právo na sexuální rozkoš, včetně autoerotické. Sexuální rozkoš je součástí tělesného, psychologického, intelektuálního i duchovního blaha.

Právo svobodně se sexuálně sdružovat: Klient má právo se svobodně rozhodnout, zda uzavřít sňatek, rozvést se anebo ustavit jinou formu sexuálního společenství.

Právo ke svobodným a odpovědným sexuálním rozhodnutím: Klient má právo rozhodnout se, zda a kdy mít děti, rozhodnout o jejich počtu a době narození, má právo plného přístupu k metodám umožňujícím regulaci plodnosti. V oblasti rozhodování a přijetí odpovědnosti za svá rozhodnutí má právo na informace, odbornou podporu, poradenství a využívání odpovídajících sociálních služeb.

Právo na sexuální informace: Klient má právo na poučení o sexualitě, které odpovídá jeho úrovni chápání a jeho sociálním možnostem. Má právo na seriózní a důkladné zodpovězení všech svých otázek ohledně sexuality.

Právo na důkladné sexuální poučení: Klient má právo na sexuální výchovu, která je celoživotní proces, probíhající od narození všemi životními cykly.

Právo na sexuální zdravotní péči: Klient má právo na podporu v řešení otázek sexuální a zdravotní péče, prevence a léčby všech sexuálních starostí, problémů a poruch.

U M Ě T
Ž Í T Ž I V O T
S A U T I S M E M

Terminologie

Pracovníci organizace APLA Jižní Čechy, z. ú. s klienty hovoří jejich slovníkem (např. při pojmenování pohlavních orgánů, intimních aktivit apod.). Vždy se ubezpečují o pravém významu slov a pojmenování, které klient používá. Pokud jde o edukaci klientů, pracovník se vždy ubezpečuje, zda mu klient rozumí a zda zvolené pojmosloví je pro něj dostatečně srozumitelné.

Práce se sexualitou v organizaci

Se sexualitou klienta se při poskytování našich sociálních služeb setkáváme, neboť k životu člověka neodmyslitelně patří.

Všichni pracovníci organizace APLA JČ, z. ú. jsou poučeni o základních principech práce se sexualitou, respektují sexualitu klientů a hlídají porušování jejich práv. Pro práci se sexualitou klienta je vytvořen dokument „Semafor práce se sexualitou APLA JČ“, který upravuje konkrétní témata, situace a postupy pro jednotlivé služby.

V organizaci jsou někteří pracovníci jmenováni na pozici sexuálních důvěrníků, a to na základě vzdělání a pravidelných supervízií. Jedná se o dobrovolnou funkci, o kterou se pracovník přihlásí na základě svého nastavení - zapojení se na tzv. ose zapojení do práce se sexualitou.

Osa zapojení pracovníků do práce se sexualitou klienta

Tento nástroj slouží k určení, **v jaké míře a jakým způsobem** se pracovník sociálních služeb může a je schopen se podílet na práci s tématy sexuality klientů. Pomáhá jasně nastavit hranice, odpovědnosti a kompetence, a tím zvyšuje bezpečí jak klientů, tak pracovníků. Každý pracovník si na této ose může sám pro sebe ujasnit své hranice přístupu k sexualitě. Pracovníci se pohybují vždy pouze v prostoru 1. a 2. části osy sexuality.

- **Prostor osy „Nula“** – V této oblasti je přehlížena, odmítána nebo potlačována sexualita člověka s mentálním postižením a právo na její projevy a uspokojení. Tento postoj je nežádoucí a neodpovídá zásadám sociálních služeb a etickému kodexu APLA Jižní Čechy, z. ú..
- **Prostor osy „1. část“** – Respekt a základní podpora – Každý pracovník organizace přistupuje k tématu sexuality s respektem a uznává, že klient má své sexuální potřeby a právo je prožívat. Součástí tohoto postoje je:
 - o adekvátně reagovat na projevy sexuality klienta,
 - o vytvářet prostředí bezpečí a důvěry, které podporuje sebedůvěru klienta,
 - o poskytovat základní podporu, např. vysvětlení potřeby soukromí nebo zásad bezpečného sexuálního chování.

V případě potřeby se pracovník obrací na skupinové intervize, supervize nebo konzultuje se sexuálním důvěrníkem organizace. Je-li to nezbytné, u nezletilých klientů jsou informace předávány rodičům či zákonným zástupcům, u dospělých klientů pouze s jejich výslovným souhlasem.

- **Prostor osy „2. část“ – Intervence a osvěta** – V této oblasti pracuje sexuální důvěrník organizace nebo sexuální poradce s konkrétní zakázkou, kteří jsou dle potřeby supervidováni odborným supervizorem pro danou oblast, účastní se pravidelných supervizí týmu sexuálních důvěrníků. Zakázkou se rozumí konkrétní požadavek pro řešení problému klienta v oblasti sexuality (např. ujasnění si sexuální orientace, vztahová problematika, vysvětlení masturbace formou obrázků nebo filmu). U nezletilých klientů je podmínkou zakázky řešení sexuálním důvěrníkem písemně doložený souhlas rodičů/zákonných zástupců.

Sexuální důvěrník má odborné proškolení a vymezenou roli v organizaci. Může poskytovat strukturované poradenství, edukaci a cílenou podporu dle metodiky. Vede zápisy z konzultací do osobních složek klientů. Pracuje s metodickými pomůckami a komunikuje s odborníky a konzultuje s nimi případy, které přesahují jeho kompetence.

Příklad kompetence důvěrníka: vysvětlení masturbace za použití obrázků nebo videa, vysvětlení způsobu použití ochrany a názorná ukázka navléknutí kondomu na vibrátoru apod.

Důvěrník neřeší případy ohrožující zdraví a život klienta nebo pracovníka (např. pokud se sexuální fantazie týkají toho, jak sexuálně zneužít jinou osobu, uspokojování se nebezpečnými předměty, sexuální deviace) a jeho okolí. V takovém případě se obrací na specialistu v dané oblasti (např. na sexuologa, gynekologa, apod.), stejně tak při riziku střetu zájmů předává zakázku sexuálnímu poradci (např. když sexuální zájem směřuje přímo na pracovníka).

Kompetence sexuálního důvěrníka jsou vázány na organizaci a službu, ve které pracuje. Sexuální důvěrník musí mít splněné minimálně kurzy „Sexualita a vztahy lidí s postižením 1 a 2“. Sexuální poradce má absolvovaný dvouletý výcvik a jeho kompetence jsou přenositelné nezávisle na zaměstnavateli.

Nikdo z pracovníků organizace APLA Jižní Čechy, z.ú. nemůže poskytovat žádnou fyzickou asistenci při sexuálních projevech člověka, ani nemůže být předmětem jeho uspokojení. Oblast na ose sexuality 3. a 4. část, řeší vždy specialista daného oboru.

- **Prostor osy „3. část“ – Zdravotnictví** – Se zakázkami, které se týkají sexuálního zdraví a práce s nahým tělem jsou klienti směřováni na odborné lékaře jako gynekolog, sexuolog a další specialisty. Sexuální důvěrník organizace může klientovi zprostředkovat informace a kontakty o odbornících a jejich službách.
- **Prostor osy „4. část“ – Sexuální asistence** – Jde o oblast, kterou řeší pouze proškolený specialista. V České republice již existují speciálně vyškolení pracovníci v oblasti práce s lidmi s postižením, kteří mohou přímo fyzicky uspokojovat uživatele služby (tzv. „sexuální asistence“). Sexuální důvěrník organizace může klientovi v rámci jeho zakázky předat základní informaci o existenci služby sexuální asistence v České republice, ale nepodílí se už nijak na podpoře klienta v jejím vyhledání a zprostředkování.

Vzdělání a výcvik pracovníků organizace

Poradkyně Rané péče jsou proškoleny v oblasti sexuality v rámci společné přednášky od vyškoleného sexuálního poradce. Pracovníci Sociálně aktivizačních služeb a vedoucí Odlehčovací služby absolvovali kurz „Sexualita a vztahy lidí s postižením 1“. Sexuální důvěrník organizace absolvoval kurz „Sexualita a vztahy lidí s postižením 1“ a „Sexualita a vztahy lidí s postižením 2“.

Okruhy témat a sexuálních projevů, se kterými se nejčastěji setkáváme v praxi u našich klientů:

- nevhodné chování klienta k pracovníkovi (objímání, osahávání, důvěrné oslovování, apod.),
- výrazná touha až odhodlání seznámit se s cizími lidmi na ulici, jejich sledování, „okukování“ až objímání,
- téma partnerství, rodičovství, vztahy (svěřování se, kladení otázek v oblasti sexuality, erotiky...),
- nevhodné způsoby úpravy zevnějšku (líčení a krášení, vyzývavé oblečení),
- seznamování na internetu prostřednictvím seznamek, sociálních sítí,
- nedostatek informací o druhém pohlaví a sexuálním styku,
- prohlížení erotických a pornografických knih, časopisů a jiných materiálů,
- sebeuspokojování,
- vhodné a nevhodné projevy sexuality,
- uvědomování si vlastní sexuality, orientace, sebepojetí,
- sexuální zneužití, uvědomění si rizik, různé formy obrana proti nim.

Zásady při poskytování fyzické péče v rámci odlehčovací služby a jiných pobytových akcí:

- fyzická péče musí být vždy doprovázena verbálně s citlivou reflexí aktuálních pocitů klienta,
- vhodné je se vyhnout očnímu kontaktu při manipulaci v oblasti intimních částí těla, nedotýkat se holou rukou těla klienta (využít žínku..),
- musí být v co možná nejvyšší míře respektováno soukromí a intimita klientů,
- fyzická péče nesmí být ani příliš neosobní, ale ani příliš intimní,
- fyzická péče musí být prováděna s úctou,
- při fyzické péči se snažíme co nejvíce respektovat a akceptovat přání klienta, která nejsou v rozporu s dalšími pravidly,
- při fyzické péči je asistent ten, kdo musí hlídat hranice mezi přípustným a nepřípustným kontaktem a musí rozpoznat odlišné hranice u jednotlivých klientů.

Práva a povinnosti klientů ve vztahu k Protokolu sexuality

Klienti organizace mají právo na srozumitelné informace v oblasti sexuality a intimity. Klienti mají odpovědnost za své činy a chování v partnerském a pohlavním životě. Tímto protokolem nejsou dotčena práva klientů vyplývající z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Práva a povinnosti pracovníků organizace ve vztahu k Protokolu sexuality

Pracovníci organizace mají **povinnost**:

- řídit se ve vztahu ke klientům tímto Protokolem sexuality,
- zajistit klientům prostor a soukromí pro osobní intimní a sexuální potřeby dle možností a v souladu s rozsahem poskytované služby,
- zajistit prostor pro intervenci mezi klientem a pracovníkem,
- zasáhnout v případě nevhodných projevů sexuality (např. v případě podezření na spáchání trestného činu zneužívání). V těchto případech je dán jasný postup:
 - U nezletilých klientů kontaktuje pracovník zákonné zástupce a Policii ČR, případně zdravotní pomoc.
 - U dospělých klientů kontaktuje Policii ČR, případně zdravotní pomoc, dále poskytne kontakty na daná krizová centra a odbornou psychologickou pomoc.
 - Pracovníci mohou konzultovat situaci na pravidelných individuálních supervizích pro pracovníky organizace nebo na supervizních setkáních sexuálních důvěrníků.

Pracovníci organizace mají **právo**:

- odmítnout řešení intimních záležitostí klienta a provádění sexuální osvěty dle svého nastavení na ose sexuality a odkázat je na sexuálního důvěrníka organizace,
- určit si nastavení fyzické hranice vůči klientovi (zda je pro ně přijatelné/nepřijatelné poplácání klienta po rameni jako pochvala, objetí plačícího klienta za účelem utěšení, apod.).

Spolupráce s rodiči a pečujícími osobami klientů

Rodiče a/nebo pečující osoby klientů jsou si vědomi, že pracovníci organizace a klienti společně řeší i témata z oblasti vztahů, sexuality a intimity. Rodiče a/nebo pečující osoby se tuto informaci mají možnost dozvědět z tohoto Protokolu, od pracovníků organizace a z webových stránek organizace. V případě potřeby mohou rodiče a/nebo pečující osoby konzultovat své dotazy a nejasnosti se sexuálním důvěrníkem organizace.

Pravidla konzultací se sexuálním důvěrníkem

- **Znalost vlastních hranic** a limitu sexuálního důvěrníka (s využitím osy zapojení pracovníka do práce se sexualitou klienta).
- **Zajištění bezpečného prostoru** a prostředí pro práci. Ujištění klienta o tom, že nebude rušen, navodit atmosféru důvěry.
- **Vyjasnění rolí**, pozic a úloh pracovníka ve vztahu ke klientově zakázce.
- **Rozvrhnutí času**, který je klientovi a jeho zakázce věnován. Klient by měl předem vědět, kolik na něj má pracovník času.
- **Zjištění slovníku uživatele** a akceptace nebo vymezení slov. Následně se používají vybrané výrazy. Výjimkou mohou být vulgární pojmenování. Na takovéto pojmenování nemusí pracovník přistoupit.
- **Názornost** se zabezpečují použitím videa, grafických listů. Aktivita se přenechává co nejvíce na klientovi,

U M Ě T
Ž Í T Ž I V O T
S A U T I S M E M

aby např. popisoval, co vidí na obrázku. Pracovník se doptává, zda zná to, co vidí na obrázku.

- **Používají se příklady** pro ujištění klienta, že jeho sexuální projevy jsou normální a běžné. Pracovník může říci např.: „Ano, je běžné, že většině žen se líbí, když je partner/ka hladí na prsou.“ Nutné je odlišit obecné a osobní věci.
- **Hledají se příčiny/důvody**, aby pracovník pochopil stav klienta, např. stav sexuální frustrace.
- **Pracovník si dává pozor na vlastní názory a přesvědčení**, morálku, náboženské vyznání atd.. Vždy platí pravidlo „nevměšuji se“.

Tento protokol sexuality obsahově vychází z doporučeného postupu č. 5/2024, pro práci se sexualitou v sociálních službách, vydaného Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky.

Dne 1.8.2025 v Táboře schválila: Ing. Eva Kocourková, ředitelka APLA Jižní Čechy, z. ú.

U M Ě T
Ž Í T Ž I V O T
S A U T I S M E M

APLA Jižní Čechy, z.ú.
Sídlo: Farského 887 / 390 02 Tábor
E-mail: info@aplajc.cz / www.aplajc.cz